

Hyvä lukutaito antaa edellytykset pärjätä paremmin yhteiskunnassa, sanoo Lukukeskus ry:n toiminnanjohtaja Ilmi Villacis.

Lukutaito heikkenemässä

– Suomessa lukutaito otetaan usein itsestään selvyytenä, mutta se vaatii jatkuvaa ylläpitämistä ja kehittämistä, mistä yhteiskunnan liisäksi on vastuussa meistä jokainen. Emme saa unohtaa miten etuoikeutettuja tässä olemme. Maailmassa on lähes 800 miljoonaa lukutaidotonta ihmistä.

TEKSTI Erkki Hirvonen
KUVAT Lukukeskus

Näin sanoo Lukukeskus ry:n toiminnanjohtaja **Ilmi Villacis**. Lukukeskuksen, silloisen Kirjailijakeskuksen, perustivat vuonna 1972 kirjallisuusalan järjestöt. Vuonna 1990 nimi muutettiin Lukukeskukseksi ja toimisto muutti kirjailijatalo Villa Kiveen. Samalla kirjailijavälitystoiminnan rinnalle tuli paljon muuta lukemisen edistämistä, asiantuntijapalveluita ja kirjallisuuslehtien julkaisemista. Lukukeskus on Suomen keskeinen lukemista ja kirjallisuutta edistävä valtakunnallinen, kaikkiin ikäluokkiin toimintansa kohdistava järjestö. Se edistää erityisesti lasten ja nuorten pitkäjänteistä syvä-

lukemista, lukutaitoa ja kirjallisen kulttuurin tuntemusta.

POIKIEN LUKUTAIDON HAASTE

– Hyvä lukutaito antaa edellytykset pärjätä paremmin yhteiskunnassa. Suomessa ei ole absoluuttista lukutaidottomuutta, mutta heikkojen lukijoiden osuus on jatkuvasti kasvamassa. Usein ajatellaan, että numerotaidot ovat yhteydessä ongelmaratkaisukykyihin, mutta hyvä lukutaito korreloi paljon selvemmin menestykseen matemaattisessa päättelyssä ja ongelmaratkaisussa. Hyvällä lukutaidolla on suuri taloudellinen merkitys, ja poikien

lukutaidolla ratkaiseva rooli miesvaltaisen teknologia-alan tulevaisuudelle.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus arvioi keväällä 2014 äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistuloksia perusopetuksen päättövaiheessa. Tulos oli poikien näkökulmasta karu. Kirjoittamisessa tyttöjen ja poikien väliset erot olivat suurimmillaan parhaiten osatussa kirjoitustehtävässä eli kesätyöpaikkahakemuksessa. Pojista noin joka viidennellä hakemuksen taso oli heikko, eli heidän näyttämänsä osaaminen ei olisi todennäköisesti yltänyt arkielämässä kunnollisen hakemuksen laatimiseen.

KIRJAILIJAVIERAILUT SUOSITTUJA

– Viime vuonna Lukukeskus välitti 1000 kirjailijavierailua, jotka tavoittivat 50 000 lasta. Noin 80 % kirjailijavierailuista on tehty peruskouluihin. Vierailujen määrä on ollut jatkuvassa kasvussa.

– Parhaiten lapset ja nuoret tavoittaa Lukukeskuksen koordinoima vuosittainen lukukampanja Lukuviikko. Viime keväänä mukana oli 50 koulua, 100 kirjastoa, 100 000 osallistujaa ja 1500 lasta tapasi kirjailijan. Ensi vuoden Lukuviikon teemana on ”monta tietä lukemiseen” ja käsittelemme ensisijaisesti niitä keinoja, joilla vähän lukevat lapset houkutellaan kirjojen pariin.

LUKUTAIDON TASO JA MOTIVAATIO LASKENUT

Vuoden 2012 PISA-vertailussa suomalaiset 9. luokkalaiset ovat lukijoina yhä maailman kärkijoukossa, mutta taso laskee jatkuvasti. Vuonna 2000 suomalaiset olivat maailman ykkösiä sekä tyttöjen että poikien sarjassa. Sen jälkeen lukutaitopisteet ovat laskeneet enemmän kuin missään vertailumaassa, Ruotsia ja Islantia lukuun ottamatta. Vuonna 2012 Suomi sijoitui kuudenneksi, mutta oli länsimaista edelleen ensimmäinen. Edellä oli viisi Aasian maata tai aluetta. Tosin Aasian

” VIIME VUONNA LUKUKESKUS VÄLITTI 1000 KIRJAILIJAVIERAILUA, JOTKA TAVOITTIVAT 50 000 LASTA.

maissa testattavat valikoidaan ja heitä valmennetaan testiin.

Myös Suomen aikuisväestön tutkimuksessa näkyy, että alle 24-vuotiaiden taso on selvästi heikompi kuin reilu vuosikymmen aikaisemmin. Tutkijat katsovat, että lukemiseen sitoutuminen – lukuhalu, käytetty aika ja vaiva, lukemisen arvostus – vaikuttaa ylivoimaisesti eniten taitotasoon. Suomalaiset lapset ovat kärkeäsaajia, mutta jo neljäluokkalaisten motivaatio on 45 vertailumaan joukossa toiseksi matalin. Yläkoulussa into laskee entisestäään, ilmeni PISA 2009-tutkimuksesta – 9. luokkalaisista omaksi ilokseen lukevien määrä laski enemmän kuin missään muussa maassa.

- Lapset kehittyvät myös lukijoina hyvin erilaiseen tahtiin ja kiinnostuksen kohteet vaihtelevat suuresti. Heikon lukemismotivaation taustalla on usein huono itseluottamus. Oppilas on oppinut uskomaan, että hän ei osaa lukea, eikä siksi lue. Koska hän ei lue, hänen lukutaitonsa pysyy heikkona. Ulos tästä kehästä voi päästä antamalla kunkin oppilaan valita ensiksi juuri häntä itseään kiinnostavaa ja hänen osaamisalalleen sopivaa luettavaa. Kun tämä kriittinen ensiaskel on otettu ja kun oppilaan taidot ja itseluottamus vähitellen karkauttavat, siirrytään haastavampiin teksteihin. Lukemaan oppii ainoastaan lukemalla. Heikot lukijat tarvitsevat tukea lukemisessa ja luetun ymmärtämisessä yläkoulussakin – erityisopetuksen resursseista ei ole varaa tinkiä.

VANHEMPIEN MERKITYS JA ESIMERKKI

- Vanhempien merkitys lapsen lukutaidolle on ratkaisevin nimenomaan ennen kuin lapsi itse osaa lukea. Yhdysvaltalaiset tutkijat arvioivat, että kirjallisesti suuntautuneiden kotien lapset ovat jo kolmivuotiaina kuulleet 20 miljoonaa sanaa enemmän kuin kulttuurisesti köyhemmissä ympäristössä

varttuvat. Kansainvälisessä lasten lukutaitotutkimuksessa (PIRLS) kartoitettiin myös 10-vuotiaiden lasten vanhempien asennetta lukemiseen ja havaittiin, että kodin myönteinen asenne heijastuu lapsen hyvään lukutaitoon.

Pohjoismaissa vallitsee myönteinen lukemiskulttuuri. Puolet ruotsalaisista ja tanskalaisista koululaisista kokee, että perheen vanhemmat pitävät lukemisesta. Myös Norjassa (44 %) ja Suomessa (43 %) luku on yli kymmenen prosenttiyksikköä yli kansainvälisen keskiarvon. Tästä huolimatta pohjoismaiset vanhemmat lukevat ja tarinoivat pikkulasten kanssa, leikkivät sanoilla ja kielellä vähemmän kuin maailmalla keskimäärin. Venäläislapsista peräti 61 prosentille on luettu ja lorueltu monipuolisesti ja säännöllisesti ennen kouluikää, kun taas Suomen lapsista vain neljäsosa saa osakseen ”runsasti varhaisia lukemiskokemuksia”.

- Vanhemmat, lukekaa lapselle, mutta lukekaa myös itse, älkää vetäytykö yksinäisyyteen nauttimaan kirjoista, vaan tehkää lueskelusta koko perheen yhteistä puuhaa. Sosiaaliseen lukemiseen kasvanut lapsi saatataa vielä murrosikäisenäkin osallistua

lukukokemusten ja -elämysten yhteiseen jakamiseen.

KOULUN KEHITTÄVÄ ROOLI

Jos lapsella on hyvät perustaidot jo kouluun tullessaan – lukee joitakin sanoja tai lauseita, kirjoittaa kirjaimia ja joitakin sanoja – hänen lukutaitonsa pysyy korkealla tasolla myöhemminkin. PIRLS-tutkimuksen mukaan Suomessa yhteys on vahvempi kuin monissa muissa korkean lukutaidon maissa: lapsi, jolle tarinat ja sanaleikit ovat tuttuja, saavuttaa paremman tuloksen kuin vähillä kirjallisilla eväillä koulunsa aloittanut.

LUKUTAITO JA KIRJOITUSTAITO

- Lukutaito käsittää sekä lukemisen että kirjoittamisen. Lukukeskuksen julkaisemat lasten kirjallisuuslehti *Vinski* ja nuorten kirjallisuuslehti *Lukufiilis tarjovat* kirjoitustehtäviä ja vinkkejä oman kirjoitusharrastuksen ylläpitämiseen. *Vinski* koostuu lasten tarinoista ja kirja-arvosteluista, ja *Lukufiilis* nuorten kriitikeistä ja luovan kirjoittamisen teksteistä. Ensi vuoden alusta *Vinski* ja *Lukufiilis*, uudelta nimeltään *Sieppari*, siirtyvät nettiin.

MAAHANMUUTTAJALAPSET SAMALLA VIIVALLA

- On tärkeää, että maahanmuuttajalapsat oppivat varhain koulun kieltä. Tutkimusten mukaan oman äidinkielen kyvyt auttavat ottamaan haltuun myös uutta kieltä. Ensimmäisen polven maahanmuuttajien on siis ehkä saatava nykyistä vahvempaa tukea omaan kieleensä. Tulevaisuudessa meillä on tarkoitus lisätä maahanmuuttajataustaisten kirjailijoiden vierailuja kouluihin ja rohkaista sitä kautta muualta muuttaneita lapsia vahvistamaan omaa kielidentiteettiä. Emme ole erotelleet toiminnassamme maahanmuuttajalapsia mitenkään erityisesti, vaan he kuuluvat tasavertaisina kaikkien muiden kanssa toimintamme piiriin. Tämän vuoden Lukuviikon kirjoituskilpailun toinen voittajista oli somalialaistustainen tyttö **Samsam Hussein**. Opettaja kertoi, että kirjoituskilpailu oli motivoinut Samsamia valtavasti suomen kielen opinnoissa. ●

Kevään 2015 Lukuviikon juliste.